

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIS. IOTIKA

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1978 METAI

RUGSĖJO MĖN. 2 D. 2/ SEPTEMBER 2, 1978

PART TWO — Nr. 206 (31)

DVIDEŠIMT PENKIOS SAVAITĖS TARP ŠEŠIASDEŠIMT METŲ

Šiame numery:

Nebūkime užuomaršos ir neatidūs.
Dvidešimt penkios savaitės
tarp šešiasdešimt metų: lietuviškųjų
studijų savaitė Europoje.
Vlado Šlaito eilėraščiai.
Kodėl toks liūdnas rūpintojėlis:
ispūdžiai iš lietuvių angliakasių
kolonijos Ilinojuje.
Kalifornijos Žemaitkiemis.
"Nuo seno žinomos tiesos" ir
atstovavimas Lietuvai.
Kultūrinė kronika.

Nebūkime užuomaršos ir neatidūs

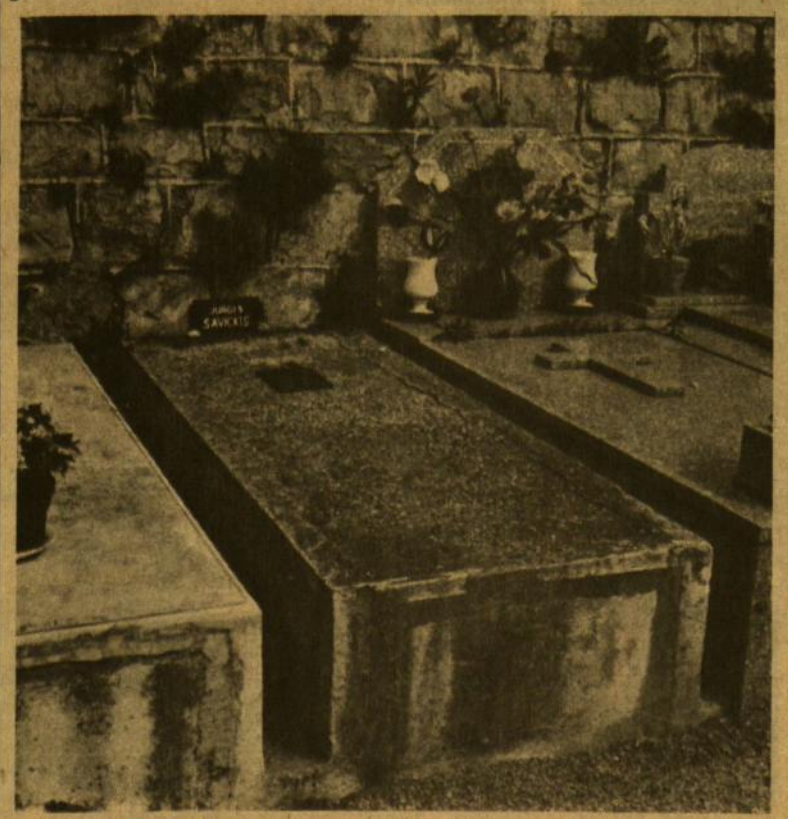
Šių dienų turistinėse kelionėse kiekvienam lengva pastebėti, kas tik domisi kultūrinio jų aspektu, kaip tautos brangina ir tausoja visa tai, kas primena jų ryškiųjų rašytojų, dailininkų bei šiaip žymiųjų kultūrininkų istorinį, žmogiškąjį gyvenimą. Stebisi, kaip Florencijoje, nuo negailingio laiko danties apsaugotas, stovi kaip stovėjęs rūšiai viduramžinis Dantės namas. Su kilnia pagarba nulenki galvą prie Michelangelo biustų ir jo marmurinio sarkofago Santa Croce bažnyčioje, taipgi Florencijoje, kartu su nuolat ir nepertraukiamai čia ateinančiais tokios pat rūšies pilgrimais iš viso pasaulio. Arba ir Viktoro Hugo gyvenamasis namas Paryžiuje: jis paverstas net kelių aukštų muziejumi su ano meto baldais, autorius rankraščiais, knygomis, paveikslais, rašomuoju stalu, plunksnomis, net ir su mirtine rašytojo lova. O Richardo Wagnerio namas, kuriame jis sukūrė pačius geriausius savo muzikinius veikalus, Lucernos užmiestyje (Šveicarijoje), ežero, žaliuojančių pievų ir medžių aplinkoje paverstas muziejumi, turistų akį traukia kaip išikūnijusi germaniškųjų dievų buveinė — Walhala.

Negali sakyti, kad ir mes, lietuviai, vertus pagarbos anų sričių kūrėjus bei jų atminimą būtume pamiršę ir jį visiškai nekreiptume dėmesio. Kiek tik okupacinės sąlygose įmanoma, Lietuvoje šandien stengiamasi su žymiųjų rašytojų, muzikų, dailininkų, kalbininkų, istorikų ir aplamai tautos kultūrininkų gyvenimu susietas vietas, namus pažymėti atitinkamomis paminklinėmis lentomis, jų vaikščiotus takus nusagstyti liaudies skulptorių išgražintais stulpais, pastatus paversti muziejais. Kaip, sakysim, yra padaryta su Čiurlionių namu Druskininkuose. Rasų kapinės Vilniuje vėlgi yra tapusios kone mūsų rašyto-

jų paminkliniu panteonu. Tai, žinoma, yra bendrasis visų kultūringų tautų regimosios išraiškos pagarbūs santykis su jų kultūrinės raidos keldžiais praityje ir netolimoje dabartyje.

Išvijoje dėl visai skirtingos aplinkos ir kitų suprantamų priežasčių viso to (bent tokiu intensyvumo laipsniu) vargu ar įmanoma realizuoti. Bet ir lengvai jį tai ranka numoti būtų gana netikslu, neetiška, net ir nenaudinga.

Tamą konkretinant, štai bent pora realių pavyzdžių. Pietų Prancūzijoje, Roquebrune-Cap Martin (Alpes - Maritimes) kapuose yra palaidotas 1952 m. miręs mūsų moderniosios beletristikos pradininkas rašytojas Jurgis Savickis. Kapas šandien apiręs. Jį žymi tik skardos skiautelė su užrašytu vardu ir pavarde. Kapas užregistruotas A. Liutkaus [taip pat jau a. a.], kuris vietą visam laikui užpirkė, kaip kapų bylose pažymėta, "Association des écrivains Lithuaniens" vardu. Paryžiuje gyvenantis dail. Žibuntas Mikšys primiršto Jurgio Savickio kapo reikalą redaktoriui rašo: "Gal Tu galėtum tarti ir čia savo gerą žodį ir sukelti vėją, kad būtų bent minimaliam paminklėliui sumesti pinigai? Aš sutinku pasitarti su A. Mončiu, kad jis ką paprasto ir gražaus sukombinuotų. Kapai ne-

Rašytojo Jurgio Savickio kapas Roquebrune-Cap Martin kapinėse, Prancūzijoje. Nuotr. P. Klimo

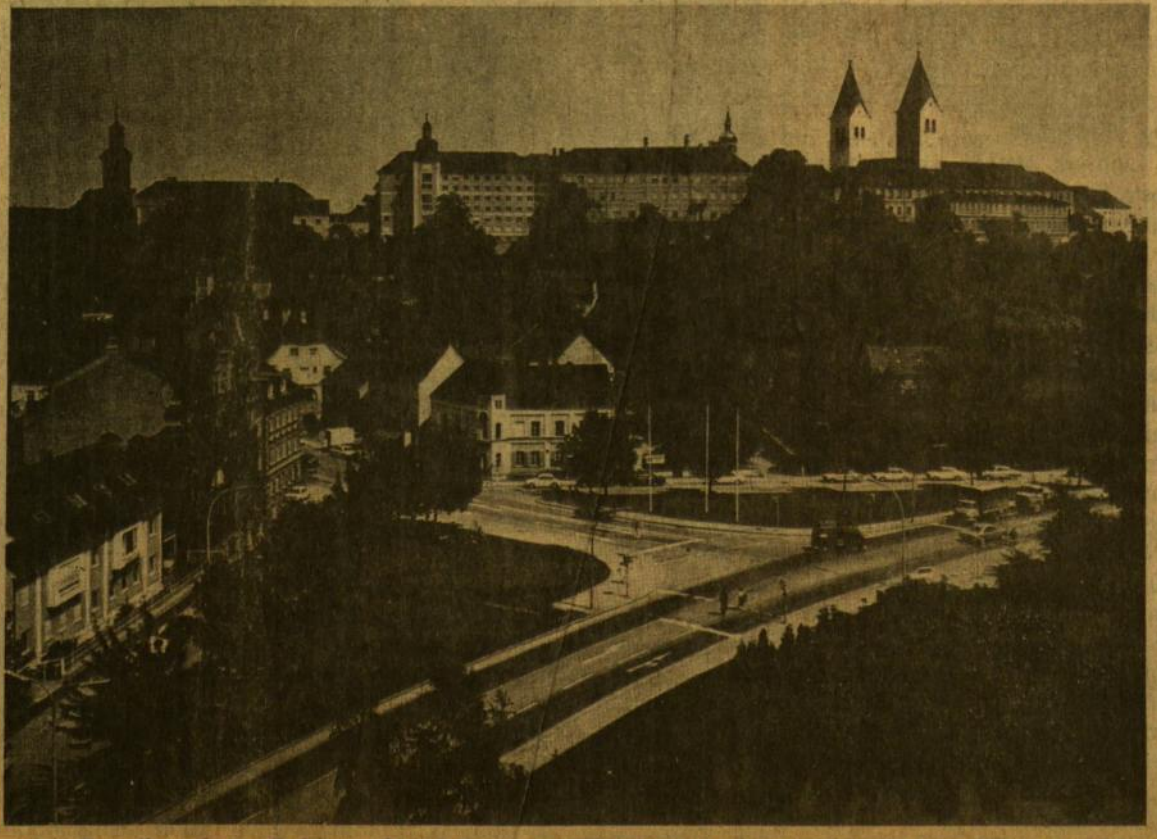
Sukaktuvinės savaitės pradžia

Š.m. liepos 16-23 d. įvyks lietuviškųjų studijų savaitė Freisinge buvo sukaktuvinė dvejopa prasme. Viena, ji buvo skirta Lietuvos valstybės atstatymo 60-toms metinėms; antra, buvo suka- 25 metai, kai šitokios savaitės buvo ruošiamos pamečiui. Pirmiausia penkias jų suruošė vieni Europos Lietuvių Fronto bičiuliai; vėliau prie jų prisidėjo ateitininkai, skautai, Evangelikų jaunimo ratelis, Vokietijos Lietuvių Bendruomenės valdyba, kol pagaliau studijų savaitę dalyviai patys kasmet pradėjo rinkti specialią komisiją sekančiai savaitei ruošti.

Apie šį sutelktinį kultūros darbą, pacituodamas laikraščio atsiliepimus, atidaromajame posėdy (VII.16 vakare) šiltai papasakojo dr. K. J. Cėginskas, kuris per visas 25 savaites ne tik yra skai-

dideli ir labai gražūs (kalne, vaizdas į Monte Carlo tolimoje, Italija [San Remo]). Kapuose palaidotas ir Corbusier. Kuklus paminklėlis tokiuose kapuose kalbėtų ir už Savickį, ir už Lietuvą. Kapai garsūs ir žinomi — nebūtų gėdos ir lietuviams". Ir nieko daugiau prie Z. Mikšio žodžių čia nereikia ir bepridėti.

Antrasis pavyzdys. Ne per toli į rytus nuo Paryžiaus esančiame Fontainebleau mieste kurį laiką

Istorinis Bavarijos miestas Freisingas, kiek į šiaurę nuo Miuncheno, vyskupo rezidencija nuo 724 metų. Miesto centro aukštumoje matome XII amž. baziliką, XV amž. vėlyvosios gotikos parapinę bažnyčią ir kitus vyskupijos pastatus, kuriuose šiemet liepos 16-23 d. įvyko Lietuviškųjų studijų jubiliejinė 25-toji savaitė.

tes po paskaitą, bet taip pat yra buvęs kelių savaitių moderatorium. Kitas dažnas šių savaitių moderatorius yra buvęs Vasario 16 gimnazijos direktorius V. Natkevičius. Šiame posėdyje jis perskaitė dr. Antano Maceinos žodį, nes pats profesorius dėl silpnos sveikatos iš toli negalėjo atvykti. Būdamas vienas pagrindinių savaitę sumanytojų, prof. Maceina savo laiszę kalbėjo apie studijinių savaitių prasmę tremtyje, pabrėždamas pavojų tremtiniam

gyveno, ten 1939 m. mirė ir ten palaidotas Oskaras Vladislovas Milašius-Milosz, prancūziškai rašęs žymusis lietuvis rašytojas — poetas, nepriklausomos Lietuvos atstovas Prancūzijoje, savo įnašą labai praturtinęs prancūzų literatūrą ir tuo pačiu Lietuvos ir lietuvių vardą iškęles Prancūzijoje. Fontainebleau gyventojai rašytojo taipgi patys nepamiršta. Viena miesto gatvė pavadinta Milašiaus vardu, o šauniasias vėtos restoranas į savo meniu net yra įsirašęs mėsos patiekalą, pavadintą taipgi Milašiaus vardu. Senas istorinis miestas, su kaalių pilimi ir kitais istoriniais paminklais bei istorinėmis datomis yra masiškai lankomas viso pasaulio turistų; vasarą čia reziduoja ir Prancūzijos prezidentas. Arg nebūtų puiku, kad kas nors iš mūsų pasirūpintų O. V. Milašiaus paminklu kuriame nors tapšikame ir turistų gausiai kasdien praeinamame šio miesto skyre. Paminklinė rašytojo skulptūra su atitinkamu įrašu čia nudat būtų apie Lietuvą ir lietuvių, savo plunksną praturtinusių ir prancūzų literatūrą ir diplomatiją atstovavusių laisvajai Lietuvai laisvoje Prancūzijoje.

Tai tįl pora lietuviškos užuomaršos ir neatidumo pavyzdžių iš daugelio. Pradžioj pakaks ir to. Mūsų kultūrinio ir visuomeninio pobūdžio organizacijos bei pagarbos vėrti jautresnį pavieniai neturėti šio reikalo atidėlioti, bet konkrečiai ką nors daryti jau dabar.

virsti čiabuviais, užmirštant pareigą atiduoti savo indelį lietuvių tautos kultūrai, ir džiaugėsi ligišiolinė išverme, ruošiant studijinius susitikimus. Šiemet studijų savaitę moderavo tryse dr. K. J. Cėginskas, dir. V. Natkevičius ir dr. J. Norkaitis, kuris atidaromajame posėdy perskaitė gautus sveikizimus: VLIKO pirmininko dr. J. K. Valiūno, Diplomatinės šefo min. St. Lozoraičio, senjoro kun. A. Kelerio, prof. J. Ereto, "Šaltinio" redaktoriaus kun. dr. St. Matulio, MIC, Tėvų saleziečių iš Romos, Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos pirmo prof. kun. A. Liuimos, SJ iš Romos, ir plk. lt. D. Skučo.

Baigiant pirmąjį posėdį, Alina Grininė supažindino savaitės dalyvius tarpusavy. Rytojaus dieną (VII.17) po pusryčių prasidėjo pagrindiniai savaitės darbai. Juos sudarė vienuolika paskaitų. Bet jų gausių ir svarių minčių krūvio korespondentui neįmanoma sutraukti į kelis puslapius. Jis čia turi ten-

kintis viena-antra jam giliau išmigusia mintimi, o kartais net ir šito atsakyti dėl klausimų subtilumo.

Antai, neabejotinai gerai paruoštą paskaitą su muzikinėmis iliustracijomis pateikė jauna muzikologijos daktarė Raminta Lampsatytė apie Lietuvos kamerinę muziką. Bet kaip nespecialistui perduoti jos mintis? Maža pasakyti, kad lietuvių kompozitoriai tėvynėje nuo 1961 metų pakrypo į vakarietišką muziką; kad joje suskambėjo panašūs muzikiniai deriniai kaip V. Bacevičiaus, D. Lapinsko, J. Kačinsko kūrinuose Amerikoje. Taip pat neužtenka pasakyti, kad šitokiais naujovininkais tėvynėje yra pasirodę J. Juzeliūnas, B. Kutavičius, S. Balakauskas, V. Barkauskas, F. Bajoras. Reiktų išgirsti bent vieną antrą jų kompozicijų ištrauką. Deja...

Apie Lietuvos valstybės problemas

Siek tiek kitaip koresponden-

tas jautėsi, klausydamas paskaitų apie Lietuvos valstybę. Tarp šių paskaitų pirmiausia pamintina, nors ir nebuvo pirmoji, mūsų judraus diplomato dr. Alberto Geručio paskaita, kurioje jis pažiūrėjo į nepriklausomos Lietuvos gyvenimą 1918-1940 metais, — kaip jis sakė, — iš paukščio perspektyvos. Nors ši paskaita pirmiausia buvo skirta tiems jauniems, kurie laisvos Lietuvos tiesiog nepažino, tačiau joje buvo ir vyresniesiems prisiminimų dalykų. Sakysim, kad ir lietuvių kūrybingumas įvairiose srityse, ypač moksle. Juk prieš I-II pasaulinį karą Rusijos valdomoje Lietuvos teritorijoje tebuvo tik keliolika aukštesniųjų mokyklų; tuo tarpu per laisvo gyvenimo 20 metų, neskaitant gausaus vidurinių mokyklų tinklo, buvo sukurta 7 aukštosios mokyklos, kurių tarpe 2 universitetai. Socialinio teisingumo srity kapitalinės reikšmės turėjo žemės reforma, kurios išdavėje atsirado daugiau negu 38.000 naujakurių ūkių. Labai teisingai buvo primintas žemės ūkio krypties pasikeitimas: trumpu laiku laisvos Lietuvos ūkininkai iš grūdų ūkio perėjo į pelningesni mėsos ir pieno ūkį. Sakysim, pieninė karvė laisvės metais duodavo pieno du su puse kartų daugiau negu keleri metai anksčiau.

Tačiau beveik užmirštą faktą dr. A. Gerutis iškėlė, žvelgdamas į Lietuvos valstybės atkūrėjų amžių. Jų didžiūma buvo labai jauni vyrai. Pvz., pirmasis savanoris Kazys Grinius turėjo 24 metus, pirmasis karininkas, žuves nuo bolševikų kulkos 1919 m., Juozapavičius turėjo 25 m., ant-rasis Lietuvos prezidentas Al. Stulginskis 1920 m. turėjo 35 metus. Vadinas, jie ir daugelis jų amžininkų būtų galėję tiktai atstovais tokiam lietuvių jaunimo kongresui, koks įvyks 1979 m. Savo paskaitoje dr. Gerutis nurodė ir kelis nepriklausomos Lietuvos trūkumus, kurių ne vienas gal taip pat buvo valstybės vyrų jauno amžiaus išdava.

Ankstesnės Studijų savaitės (Nukeita į 2 pal.)

Pokalbiai programos pertraukos metu Lietuviškųjų studijų savaitėje, Freisinge, Vokietijoje. Sėdi iš kairės į dešinę: poetas Tomas Venclova, vysk. Antanas Deksnys ir dr. Aleksandras Štomas. Tarp stovinčių matyti dr. A. Gerutis, dir. V. Natkevičius, J. Lukošius ir kt.

Dvidešimt penkios savaitės tarp šešiasdešimt metų

(Atkelta iš 1 puslapio)

vis būdavo pageidavimų panagrinėti okupuotos Lietuvos ūkį. Iš dalies šito sunkaus darbo šį kartą ėmėsi *Valteris Banaitis* savo paskaitoje "Lietuvos ūkio supramoninimas ir jo įjungimas į Sovietų Sąjungą". Gausios statistinės lentelės liudijo, kad prelegentas buvo gerai išstudijavęs savo paskaitos medžiagą. Bet šitų statistinių lentelių nuorašų visiems klausytojams neužteko. Todėl ilgą paskaitą buvo sunku sekti. Bet ir šitokiose aplinkybėse pasidarė aišku, kad sovietinių žurnalistų straipsniai apie Lietuvos supramoninimą turi propagandinių pasigyrimų. Iš tikrųjų nuo Lietuvos pasigrobimo sovietiniai pareigūnai statistikas yra klastoję. Jie taip pat niekada nepasakė, kad II-jo pasaulinio karo nuniokotą Lietuvos ūkį Sov. S-ga daugiau apipilėtinėjo, negu atstatinėjo, nes iki 1950 metų dar nebuvo pasiektas prieškarinis ūkio lygis. Ypač buvo apipilėtinami žemės ūkio darbininkai, nes 1951 m. kolchozininkai už darbadienį gaudavo po šešias kapeikas ir 0,12 kilogramo grūdų. Pagal Banaitį, Lietuvos industrializacija įgavo šokių tokį tempą tik prie N. Chruščiovo. Juk Elektrėnų šiluminė jėgainė, svarbiausias energijos šaltinis Lietuvoje, tebuvo pradėta statyti tik 1961 m. Tiesa, kad šiuo laiku okupuotos Lietuvos bankuose žmonių santaupų, palygintus su kitomis respublikomis, yra daugiausia; bet tai ne sistemos nuopelnai. Šitos santaupos daugiau liudija apie Lietuvos gyventojų taupumą negu apie krašto ūkinę gerovę. Kiek darbo žmogus dabar turtingas Lietuvoje, gali pailiustruoti kolchozinių senutės likimas: po 20 metų ši senutė galės gauti senatvės pensijos tiek, kiek duos pieno jos karvutė.

Lietuvos gyventojai ir lietuviai Vakaruose

Apie Lietuvos dabartinį demografinį stovį įdomiai kalbėjo išgarsėjęs disidentas *Tomas Venclova*. Iš jo duotų faktų atrodo, kad dabar Lietuvos gyventojų sudėtis nebetokia marga, kaip buvo prieš II pasaulinį karą. Dabar mažai beliko vokiečių, nedaug tėra ir žydų, arba vienu ir kitu šiek tiek atvyksta iš kitur. Dabar Lietuvoje yra žymiai padaugėję rusų, nes rusiškai kalbančių yra 8-11 proc. visų gyventojų. Jie vis atvyksta įvairiais pretekstais. Nors daugiausia rusų gyvena Vilniuje ir Klaipėdoje, tačiau jų bendras slėgimas Lietuvoje vis tiek nėra toks didelis kaip Latvijoje ir Estijoje. Po rusų didesnę svetimtųjų mažumą sudaro lenkai, kurie (kaip ir rusai), turi savo mokyklas ir savo laikraščius. Kai kurie lietuviai taip pat mokosi lenkų kalbos, nes per Lenkijos laikraščius ir knygas jie susisiečia su Vakarų kultūra. Lenkai mažėję labai palengva, asimiliuodamiesi čia su rusais, čia su lietuviais. Nors rusų kalba brukama, kur tik įmanoma, tačiau lietuvių jaunimas išlieka lietuviškas.

Iš T. Venclovos žodžių atrodė, kad greta rusų pavojaus yra kitas nemazėsnis — per menkas natūralus gyventojų prieauglis. Jis toks mažas, kad vos tepadengia nuostolį, atnešamą mirties. Per diskusijas dar paaiškėjo, kad natūralusis gyventojų prieauglis dėl to mažas, nes dabar Lietuvoje moteris nebegali atsidėti šeimai. Kadangi vyro uždarbio neužtenka jos padoresniam išlaikymui, turi uždarbiauti ir moteris — motina. Be to, jaunos šeimos daug vargsta dėl ankštų butų, kurių ir gauti labai sunku.

Savo paskaitoje T. Venclova taip pat palietė lietuvių dalį už Lietuvos sienų. Lietuvių yra išbarstyti visose Sovietų S-gos res-

publikose. Sakysim, Sibire dar vargsta apie 39.000, Rusijoje apie 77.000, Rusijai priklausančiuose Rytprūsiose gyvena apie 23.000 lietuvių, arba 3 proc. visų Rytprūsio gyventojų. Nei Rytprūsiose, nei kitur Sov. Sąjungoje lietuviams neleidžiama turėti nei savų mokyklų, nei laikraščių, nei bažnyčių, nei organizacijų. Skaudžiausias lietuvių likimas Gudijoje, kur neseniai buvo stambios kompaktiškos lietuvių salos. Ten nedviprasmiškai lietuvių verčiami asimiliuoti su gudais. To nepakeldami, jaunieji persikelia į Lietuvą. Šiek tiek geresnė lietuvių padėtis Lenkijos teritorijoje. Ten Punske yra lietuvių vidurinioji mokykla ir lietuvių kalba keliose Seinų trikampio bažnyčiose.

Lietuvos atstovo prie Šventųjų sosto *Stasio Lozoraičio*, jr. paskaita "Laisvės kova vakar, šiandien ir rytoj" nukreipė Studijų savaitės dalyvių žvilgsnį į Lietuvos atstovybių ir į lietuvių visuomenės veiklą ginti Lietuvos laisvės reikalus Vakaruose. Kadangi šiuo laiku, palyginus su pokario metais, Lietuvos atstovybių padėtis yra susilpnėjusi, prelegentas manė, kad dabar turėtų padidėti lietuvių visuomenės budrumas. Pz., ji neturėtų vėlintis, kad ir su tokio brangaus dokumento kaip "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika" išleidimu. St. Lozoraitis palietė ir Lietuvos egzilinės vyriausybės sudarymo klausimą, kurį praėjusį rudenį savo Seime yra svarstęs VLIKas. Dr. A. Stromas šį klausimą kėlė ir dabar diskusijose po St. Lozoraičio paskaitos. Per diskusijas taip pat paaiškėjo, kad lietuvių organizacijos ir visuomenė turėtų finansiskai paremti veikiančias Lietuvos atstovybes, nes jau dabar kai kurie jų vadovai patys sau turi užsidirbti pragyvenimą.

Dorovinės ir teisinės problemos

Dr. kun. Vytautas Kazlauskas savo paskaitoje "Lietuvių tautos

Dr. Vincas Natkevičius, Lietuviškųjų studijų savaitės moderatorius ir paskaitininkas.

Nuotr. Ugnės Kazokaitės

Lietuviškųjų studijų savaitės paskaitose. Iš kairės į dešinę: prof. V. M. Vasyliūnas, dr. K. Brazaitienė, dr. A. Štromas ir R. Garbaciauskaitė.

Nuotr. Ugnės Kazokaitės

Solistė Lilija Sukutė ir pianistė Raminta Lampsaitytė po koncerto Lietuviškųjų studijų savaitėje Freisinge.

Nuotr. K. Auslejaus

atsparumo ir tautinės ištikimybės versmų beieškant" pirmiausia nagrinėjo pernyktą 24-joje Studijų savaitėje dr. St. Kuzminsko iškeltą abejonę dėl "Smūkelio" arba Rūpintojėlio tinkamumo simboliškai atstovauti lietuvių charakteriui, kai šiuo laiku geriau tiktų Vytiš, kaip drąsos ir veržlumo simbolis. Neatmesdama Vyčio, dr. V. Kazlauskas manė, kad lietuvių tauta nemažiau, o gal net daugiau yra susigvenusi su Rūpintojėliu. Tai kryžiuojamo Kristaus simbolis. Jame matydama ištikimybės ir ištvermės išraišką, lietuvių laudis ilgus laikus pakėlė sunkius bandymus, kol atėjo laikas vėl pasireikšti Vyčio drąsai. Ir dabartiniam Lietuvos pasipriešinimui prieš rusiškumą ir ateizmo antplūdį. Vytiš dažnai atrodytų bejėgis, jei jo neįkvėptų Rūpintojėlio išmintis, ištikimybė bei ištvermė.

Dr. Aleksandras Štromas (iš Bradfordo) savo paskaitoje apie "asmeninę atsakomybę totalistinėje visuomenėje" pasirodė aktualiausias, sustojęs prie kolektyvinės atsakomybės. — Ar prieš lietuvių tautą atsakingi visi žydai, jei kai kurie jų persekiojo lietuvių bolševikų okupacijos metais? Ar visa lietuvių tauta atsakinga už tai, kad kai kurie lietuviai žudė žydus vokiečių nacių okupacijos metais? Be abejo, ne, bet už šitų klausimų slepiasi totalistinė galvosena, kurią yra palikę nacionalistai, komunistai ir kiti totalistai, kurie pripažįsta kolektyvinę atsakomybę, nors ji iš esmės neteisinga. Atsakingi tėra asmenys, nes tik jie gali laisvai apsispręsti ir pagal tai veikti. Tik

iškėlus asmeninės atsakomybės principą, paaiškėja ir lietuvių bei žydų santykiai, kuriuos yra užnuodiję ir (pasakykime) tebeuodija įvairūs totalistai. Iškeltas asmeninės atsakomybės principas padeda suinteresuotoms tautoms apsispręsti ir atsipalaiduoti nuo kolektyvinio keršto tvai-kulio.

Filosofų suaktys

Šie 1978 metai pasirodė suaktuviniai ne tik mūsų valstybėje, bet ir kai kuriems filosofams. Antai, laisvoje Lietuvoje gerai žinomam vokiečių filosofui Maksui Schelerui šiemet sukako 60 metų nuo jo mirties. Šita proga Vasario 16 gimnazijos direktorius *Vincas Natkevičius* kalbėjo apie meilę M. Schelerio filosofijoje.

Turint galvoje šiandien įvairių freudistų visais būgnais propaguojamą seksą, buvo savotiška atgaila pasiklausyti Natkevičiaus dėstomų M. Schelerio tezių apie meilę, kuria alsuoja visa būtis ir per kurią ji tampa dinamiška. Todėl suprantama, kad lytinė meilė — vitalinė vertybė pagal Schelerį — melės neišsėmia, o lytinis instinktas tėra technika. Meilė taip pat yra jausmas ir galia pažinti, nes be meilės nebūtų nei intelektualinės įžvalgos, nei kūrybos. Meilėje taip pat suvinta aukščiausia vertė, kuri protui neprieinama. Šitaip meilė tampa aukščiausia vertybė, kurios žmoneis vis negana ir kuri tuo pačiu tampa transcendentine, nurodanti į krikščionių Dievą, meilės dinamikos šaltinį.

Jaunas filosofijos daktaras *Kęstutis Girmius* (iš Chicago) savo paskaitą pagarbė lietuvių filosofą Antaną Maceiną, kuriam šiemet sukako 70 metų. Nors jo tema buvo "A. Maceinos socialinė filosofija", tačiau svečias iš esmės tesvarstė ir tevertino tik A. Maceinos "Socialinio teisingumo" veiklą, kuriam šiemet sukanka 40 metų (šleistas 1938 m.). Ši knyga pirmausia buvo adresuota katalikams, tačiau joje giliai svarstomais klausimais ji yra įgijusi visažmogiškos reikšmės (ją pripažįsta ne Lietuvos komunistai).

Dr. K. Girmius savo paskaitoje mažiau dėmesio skyrė "Socialinio teisingumo" I-jai daliai, kur A. Maceina aptaria ir kitkuo-ja buržuaziją ir kapitalizmą. II-geliam sūstojęs ties II-ja veikalo dalimi, kur A. Maceina dėsto savo socialinio teisingumo sampratą, prelegentas pandė,

kokią didelę reikšmę mūsų filosofas skiria darbu, kuris tik vienas suteikia žmogui teisių į nuosavybę. Todėl A. Maceina ir teigė, kad "pragyvenimas iš procentų, iš namų ar žemės rentos, iš palikimo yra neteisingas pragyvenimo šaltinis, jeigu jis nėra pateiktas ir legalizuojamas visuomenei naudingų, neapmokamų ir apčiuopiamų darbu".

Bet kalbėdamas apie sukurtų gėrybių teisingą paskirstymą pagal žmonių lygįbę, jų poreikius ir nuopelnus, dr. K. Girmius atskleidė ir dideles sunkenybes, su kuriomis prisieitu susidurti praktikoje, vykdam A. Maceinos teisingumo teoriją. Prelegentas ją laikė pažangia, apgailestaudamas, kad "Socialinio teisingumo" knyga šiandien retai kam teprieinama iš naujo permastyti.

Istorinės temos

Arčiausiai su filosofais buvo susijusi dr. *Jono Griniaus* paskaita apie "liaudies filosofus lietuvių rašytojų žvilgsniu", nors, ant- ra vertus, joje prelegentas taip pat buvo susijęs su lietuvių literatūros istorija. Jieškodamas mūsų rašytojų pavaizduotų filosofų nuo priešistorinių laikų iki nepriklausomos Lietuvos, J. Grinius stabtelėjo prie P. Jurkaus "Juodvarnių" ir V. Alanto "Sventaragio", prie Vydūno Višomio "Ne sau žmonėse", prie V. Krėvės "Bedievio" ir M. Pečkauskaitės "Seno dvaro" Levanardo.

Prelegentas rado, kad beveik visi šių rašytojų atvaizduoti liaudies filosofai yra sokratiško tipo asmens, t.y., kad jie ne tik skelbia savo idėjas savo aplinkoje arba lietuvių tautoje, bet kad jie už savo idėjas taip pat kovoja, net nevengdami asmeninės rizikos. Šituo atžvilgiu Vydūno Višomius ir M. Pečkauskaitės Levanarda kaip žmogiškos vertybės, laisvės ir teisingumo išpažinėjai atrodė lyg pirmtakai įkvėpėjai N. Sadūnaiti, P. Prancūnaiti, B. Gajauskui, V. Petkui, kurie Lietuvos komunistų yra pasmerkę kalėjimams ir Sibirui.

Dar labiau už Grinių su Lietuvos istorija buvo susijęs dr. *Kęstutis Girmius* savo paskaita "Lietuviškos visuomeninės minties raida istorijos šviesoje". Joje prelegentas dažniausiai citavo mintis tų Lietuvos patriotų, kurie nuo Kosčiūškos laikų (XVIII amž. pabaigoje) iki "Aušros" laikotarpio (XX amž. pabaigoje) aktyviai dalyvavo lietuvių tautos gyvenime ir ji svarstė visuomeniniu atžvilgiu. Tai buvo mintys apie valstybingumą ir patriotizmą, apie istoriją ir kalbą, apie dvilypį lietuviškumą ir pagaliau apie demokratiją, kurios pradininkė buvo bajorija. Šią dr. Girmiaus paskaitą savaitės dalyviai priėmė labai šilta, nors kai kas ir pasigedo jos organiškų vinybės.

Tėvynės diena

Pagal Europos Lietuviškųjų Studijų savaitę, tradiciją, penktadienis specialiai skiriamas tė-

Stasys Lozoraitis, Jr. skaito paskaitą Lietuviškųjų studijų jubilinėje savaitėje Freisinge.

Nuotr. Ugnės Kazokaitės

vynei Lietuvai. Šios dienos programoje paprastai būna nemažai improvizuotų dalykų, kuriuos įvykdo dalyviai, iš anksto neįtraukti į savaitės darbotvarkę. Todėl kiekviena tėvynės diena susiklosto kitaip, originaliai. Sakysim, šiemet buvo gražios rytinės pamaldos, kurių metu *Vytėnė Vasyliūnas* grojo vargonais, o balsingų moterų būrys pagiedojo Vilniaus Aušros Vartuose nūgirstą Marijos giesmę. Tą pačią dieną po pietų nebuvo jokios iškylos nė paskaitos, o visą valandą klausyta V. Vasyliūno vargonų koncerto. Jis buvo įdomus ne tik maistrišku atlikimu, bet ir programa, nes šalia J. S. Bacho, C. Franko, Fr. Liszto buvo grojami du lietuvių kūriniai: J. Gaidelio "Vakaro meditacija" ir Vyt. Barkausko "Gloria urbi" Vilniaus įkūrimo 650-osioms metinėms.

Vakaro programoje, vad. "Tėvynės valandėlė", pirmiausia moderatorius V. Natkevičius paprašė Lietuvos Helsinkio grupės atstovą Vakaruose *Tomą Venclovą* tarti žodį apie *Viktorą Petkų*, kurį Vilniaus sovietinio teismo pastumdėliai prieš kelias dienas buvo nuteisė 10 metų priverčiamiesiems darbams ir 5 metus ištėrimo už priklausymą Lietuvos grupei sekti Helsinkio susitarimus. Pažinodamas *Viktorą Petkų*, T. Venclova charakterizavo jį kaip drąsų patriotą, jau daug kentėjusį, taurų, šviesų lietuvi. Jo vardas Paryžiaus demonstracijose dėl žiauraus sovietinio teismo buvo nešamas greta Ščaranskio ir Ginzburgo vardų. Prie to prisidėjo ir pats T. Venclova, buvęs tuo laiku Prancūzijoje.

Kazys Bradūnas savo poezijos rečitalį pradėjo pirmuoju "Židiny" 1938 m. išspausdintu savo eilėraščiu "Žeme, žydėkim" ir baigė dar tebešiltais kūrinių, parašytais šios vasaros turistinėje kelionėje po Italiją. Publika K. Bradūno rečituojamą poeziją se-

kė įdėmiai, gal net įtemptai; tik pavargus, dėmesys kiek atslūgo, kai poetas ėmė skaityti tris eilėraščius iš "Pokalbių su karalium" rinkinio.

Europinei publikai buvo įdomu išgirsti pirmą kartą ir antrą Chicago menininkę — *Eleną Blandytę*, kuri solo padainavo, V. Vasyliūnui akompanuojant, St. Šimkaus ir K. Banaičio dainų. Po jos studentės ir moksleivės gražiai pašoko "Sadute".

Organizatoriaus paprašius, rež. J. Jurašas parodė skaidrių iš avo teatrinių pastatymų New York ("Pasivaikščiojimas mėnesinėje" ir "Makbeto"), savo darbo vaisius sklandžiai paaiškindamas.

Religija ir menas

Lietuviškųjų studijų savaitės Europoje padaro patrauklias ne tik gerai paruoštos bei kuū nors aktualios paskaitos. Greta jų eina religiniai susitelkimai ir meninė kūryba. Šią savaitę Freisinge dalyviai nuo pirmos dienos galėjo gėrėtis *Alfonso Krivicko* suorganizuota meno ir dailių leidinių parodėle. Tarp vaizduojamojo meno esminių eksponatų sudarė A. Krivicko originalios technikos abstraktoki paveikslėliai, kuriuose galima matyti kosminę dinamiką. Buvo išstatyti ir dail. V. Igno grafikos darbai bei pavieniai kitų lietuvių dailininkų paveikslai. Prie šių kūrinių ir prie dailiai išleistų knygų bei 25-kių studijų savaitės foto rinkinio nuolat buvo matyti besidomintiųjų. Savaitės dalyvių būreliai, jiems buvo suruoštas ir kino seansas, kur buvo pademonstruoti du filmai iš Lietuvos — "Velnio nuotaka" (pagal K. Borutos romano motyvus) ir Etnografinio ansamblio dainos. Kas norėjo, tie galėjo organizuotai aplankyti vieną geriausių muziejų Europoje — Miuncheno Senąją pinakoteką, nors dauguma pirmenybę atidavė ekskursijai po Miuncheno miesto įžmybes.

Dainos ir muzikos menas gal iškiliasiai buvo atstovaujamas šeštadienio (VII.22) vakarą, kada dainų rečitalį atliko europinė operos solistė *Lilija Sukutė*. Jos subtiliai padainuotus Mozarto, Brahms ir J. Gruodžio kūrinius pianinu palydėjo *Raminta Lampsaitytė*. Ji viena dar paskambino lietuvių naujovinio F. Bajoro "Raudą".

Muzika ir giesmės taip pat lydėjo rytinės katalikų pamaldas. Joms atsidėjęs vadovavo kun. *Augustinas Rubikas*, pasakojamas pamokslėlius apie Kristaus šėšių stebuklų prasmę. Šių mišių pakilai nuotaiškai daug pasitarė V. Vasyliūnas, kuris kiekvieną rytą grojo vargonais ir jais lydėjo dalyvių giesmes. Vis dėlto gražiausias ir iškilmingiausias šv. mišios buvo pabaigoje, sekmdienį (VII.23). Jas celebravo ir pamokslą pasakė Europos lietuvių vyskupas *Antanas Deksnys*. Į šių mišių giedojimus išpuodingai įsijungė viešnia iš Amerikos. El.

(Nukelta 1 3 psl.)

Poetas Tomas Venclova kalba apie Viktorą Petkų Lietuviškųjų studijų savaitės Tėvynės valandėlėje, Freisinge.

Nuotr. K. Auslejaus

Lietuvių angliakasių kolonija Ilinojuje (3)

Kodėl toks liūdnas rūpintojėlis

VLADAS RAMOJUS

Westvillės miestelio pašonėje yra dvejų lietuvių kapinės: Šv. Petro ir Povilo parapijos ir tautinės, oficialiai vadinamos Lithuanian National Cemetery. Tose dvejose kapinėse ir ilsisi buvusi Westvillės Lietuva, garsi savo praeitimi. Tarp abiejų kapinių nėra beveik jokio skirtumo. Ir vieno ir kitų kapinių centre palaidoti kunigai, o ir abiejų kapinių paminklus daugiausia puošia religiniai įrašai. Šv. Petro ir Povilo parapijos kapinės buvo pašventintos 1907 m. liepos 4 d., o tautinės, atrodo, kiek vėliau. Abejos kapinės ilsisi angliakasiai, jų žmonos ir vaikai, nuoširdžiai tikėję į Dievą. Ilgainiui Romos katalikų ir "tautiškų" katalikų parapijas ištiko panašus likimas: 1956 m. mirus tautinės parapijos klebonui kun. Z. K. Vipartui, parapija nebeturėjo lietuvių kunigo ir buvo uždaryta, gi 1973 m. mirus Šv. Petro ir Povilo parap. klebonui kun. J. Paukščiui, lietuvių angliakasių pastatyta Šv. Petro ir Povilo bažnyčia nebegavo lietuvių kunigo ir perėjo airių žinion.

Šv. Petro ir Povilo kapinėse tarp angliakasių ir karo veteranų prie kuklaus paminklo ilsisi ir žinomo bibliografo A. Ružancovo palaikai, o šalia šių vasarą amžiams atsigulę ir jo žmona. Abejos Westvillės lietuvių kapinėse yra palaidota ir nemažai karo veteranų, kariavusių ar žuvusių I ir II pas. kare, taip pat Korėjos ir Vietnamo mūšiuose. Miestelio gatvėse, netikėtai susitikę II pas. karo veteraną Ciprijoną Daržininką, sužinojome, kad II pas. kare vien iš Westvillės ir apylinkių dalyvavo apie 700 vyrų, jų tarpe didžioji dalis lietuvių. Visi jie kovėsi už JAV ir pasaulio laisvę, ir ne vieno jų palaikai amžiams sugrįžo į tėviškes kapines. Mudu su kun. A. Kezys, vaikščiodami po lietuvių kapines, buvom maloniai nustebinti, radę prie kai kurių senų kapų naujai įsmeigtas Lietuvos trispalvę vėliavas. Tai ženklas, kad gyvoji Lietuva, esanti prie Baltijos jūros, dar neužmiršta ir tame miestelyje, kur beveik jau išmirusi lietuvių išeivių gentis.

Westvillės miestelyje ir apylinkėse vienintelę antkapių bei paminklų dirbtuvę turi Westvillėje gimęs lietuvis Charles Urbonas. Jo vardas tiek gerai žinomas, kad pro paminklų dirbtuvę einanti gatvė miestelio valdybos pavadinta Urbono vardu. Vaziuodamas pas C. Urboną, kun. A. Kezis pasiėmė ir dailių Šv. Kazimiero kapinių albumą "Palikę tėviškes namus", tikėdamas, kad Westvillės antkapių bei paminklų kalėjas C. Urbonas susidomės originaliu lietuvišku menu ir ypač rūpintojėliais, kurių jis, nebuves Lietuvoje, gal savo akimis ir nėra gyvenime matęs.

Su Urbonu pokalbį pradėjau aš. Urbonas kalba lietuviškai, nors ir labai nekalbus. Pasisako, kad tėvai atvažiavo iš Lietuvos 1890 m. ir tėvas anglių kasyklose dirbo iki 1941. Tais metais paskutinę darbo dieną, prieš pasitraukiant į pensiją, tėvą kasykloje užmušė. Kokia skaudi gyvenimo ironija. Motina mirė prieš 29 m., ir nuo to laiko jis nebeturė su kuo lietuviškai kalbėti. Paminklai jo nukalti. Bet, deja, jokio ten meno, tik lietuviški įrašai paminkluose, palyginus su Pennsylvanija, teisingesni.

Ilgai nelaukęs, kun. A. Kezys parodo Urbonui Šv. Kazimiero kapinių albumą. Urbonas palengva pradeda vartyti, o kun. A. Kezys iš visų pusių fotografuoti. Po kelių minučių C. Urbonas, užversdamas albumą, atvirai pareiškia savo išvadą: "Ne, man nepatinka. Kodėl gi Dievas -Rūpintojėlis toks liūdnas pas jus?" Ir štai mažakalbis Urbonas vis labiau ir labiau atsiveria, ir išleidžia į ilgą bei įdomų pokalbį su kun. A. Kezys apie teologiją. Iš pokalbio atrodo, kad žmogus turi galvą ir savitą įdomų protavimą. Pokalbis užtruko tol, kol atvažiavo pirkėjai apžiūrėti paminklų. Bet, deja, lietuviškas religinis menas Urbonui pasirodė svetimas "dėl liūdnų rūpintojėlių", jam albumo nepajėgėm įpiršti ir kartu paskatinti, kad į paminklus įvestų originalesnes lietuviško religinio meno detales.

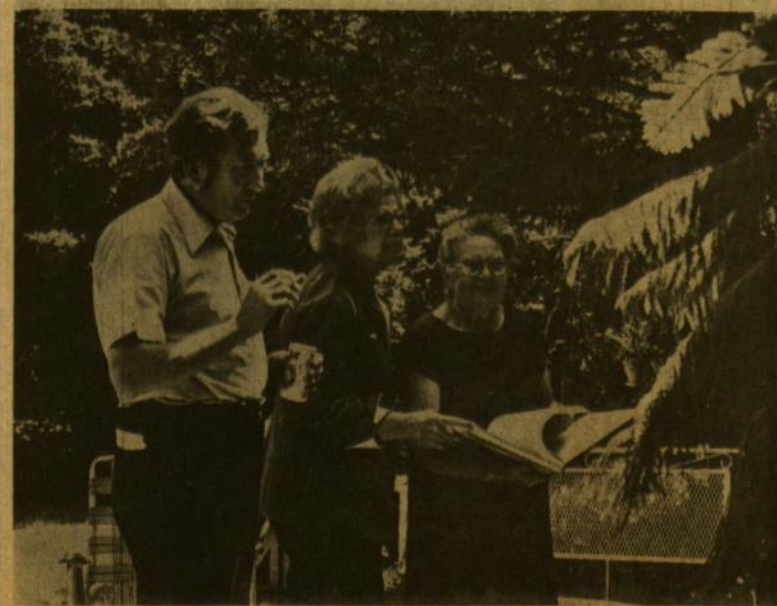
Ką padarysi.

Mums taip pat buvo duotas ir Valerijos Sungailienės adresas. Žinojom, kad ji dar senosios emigracijos atstovė ir kartu dailininkė. Nusivylę kiek Urbonu dėl jo savotiško lietuvių religinio meno vertinimo, nieko gero nesitikėjome surasti ir pas Sungailienę. Bet, tikėkite, įvyko atvirkščiai.

Sungailių namas žaliame, kvėpičiame sode, nuošalioje gatvėje. Abu Sungailių mūsų pasirodant laukė dvi dienas. Valerija Sungailienė 1909 m. atvažiavo iš Lietuvos jauna mergaitė, gi Tomas Sungaila JAV lietuvis. Kasyklose išdirbo 50 m. ir apdovanotas aukšiniu angliakasių žymeniu. Tomo Sungailos žodžiais, kasyklose daugiausia dirbo lietuviai, į gilumą nusileisdavo iki 200 pėdų, ir pradžioje darbo sąlygos buvo labai blogos, tiesiog nepakenčiamos. Sklaidydami vietos angliakasių istorijos lapus, sužinojome, kad dar XIX šimtmečio antroje pusėje kasyklose prasidėjo kruvinos riaušės ir po to streikai. Didžiausias streikas buvo 1896 m., kitas streikas 1906 m. tęsėsi tris mėnesius, taip pat 3 mėnesius tęsėsi 1910 m. streikas, 1912 m. streikas užsitęsė 6 mėn. ir paskutinis streikas įvyko 1932 m. Po to angliakasių uni-jai vadovauti atėjo J. L. Lewis, angliakasių darbo sąlygos, atlyginimai ir pensijos pagerėjo, ir

Ar Westvillės lietuvių jaunimas praeityje nebuvo panašus į nepriklausomos Lietuvos jaunimą?

Pokalbis su dailininke Valerija Sungailiene ir jos giminaitė Sungailų sode Westvillėje. Meniškas albumas "Palikę tėviškes namus", kurį dailininkė sklaido, ją sužavėjo Visos dabarties muotruokos Algimanto Keziso, S.J.

tada užviešpatavo ramybė, bet kasyklos pradėjo užsidarinėti. Šiuo metu toliau nuo Westvillės dar likusios dvi nedidelės kasyklos, visiškai automatizuotos, modernios. T. Sungailos giminės siūlėsi mus pavežti į kasyklas, bet modernios kasyklos mūsų jau nebeviliojo. Mes jas matėm Pennsylvanijoje.

Sungailių namuko vidus tai meno galerija. Čia suvežtos senos statulos iš liet. Šv. Petro ir Povilo ir iš buv. tautinės bažnyčios, o sienos nukabinėtos V. Sungailienės pieštais paveikslais, portretais. Tai ne saldžios atvirutės, kokias tikėjoms rasti, bet monumentalūs tapybos paveikslai. V. Sungailienė lankė Meno institutą, priklauso Danvillės amerikiečių dailininkų sąjungai, dalyvauja grupinėse parodose, o mums išvažiavus, sužinojome, kad laimėjo ir premiją pas amerikiečius. Tai ne tik įgimtą talentą turinti, bet ir meno mokslus išėjusi moteris, senesniosios

emigracijos atstovė. Kaip įdomu būtų jos paveikslus pamatyti parodoje mūsikėje Čiurlionio galerijoje. Ypač angliakasių tematika. Jos tapytas paveikslas "Kasykla Nr. 4", kurioje savo laiku dirbo daug lietuvių, toks rūstus ir trenkiantis, ir meną suprantantis kun. A. Kezys juo ir kitais kūrniais stebėjosi ir vertino.

Sungailių namuose skamba lietuvių kalba, jie mielai pasitinka svetį lietuvių ir jam atveria savo širdis. O jaukiame sode ramybė ir gėlių kvėpėjimas. Rūščioji angliakasių praeitis jau likusi toli prabėgusių dienų labirintuose. O už ramia ir palyginus turtingą senatvę reikėjo savo laikui nemažai rizikuoti streikais ir kitomis priemonėmis. Bet laisvame krašte rizika ir kovos atnešė ir pergalę.

Kaip pradžioje minėjau, į II pas. karą iš Westvillės ir apylinkių išėjo apie 700 vyrų. Iš karų

gyvi sugrįžę veteranai susibūrė JAV karo veteranų poste. Karo veteranų posto būstinę Westvillėje gal ir būtume užmiršę, jei ne netikėtai susitiktas Ciprijonas Daržininkas. Ejom aplankyti lietuvių graboriaus Urbo. Bet niekas mūsų neįleido nei į koplyčią, nei į butą. Tada iš gatvės prisistatino gražiai naują vyrą ir lietuviškai pasakė kad Urbai išvykę atostogų. Pasisakė savo gražią pavarde: Ciprijonas Daržininkas, II pas. karo veteranas, lietuvių Šv. Petro ir Povilo buv. lietuviškos mokyklos auklėtinis. Kalbus ir guvus lietuvis. Siūlė mums tuojau važiuoti į karo veteranų postą. Jo paklausėm.

Buvo vidurdienis, šilta ir tvančių šeštadienio diena. Veteranų posto namas palyginti naujas, mūrinis, jaukus ir švarus. Ilgame koridoriuje kabo posto komandierių paveikslai, pavadės, biografijos. Tai vis daugiausia lietuviai. Įdomios didelės nuotraukos iš II pas. karo mūšių, kuriuose dalyvavo ir šio posto veteranai. Įeinam į erdvų barą. Ji aptarnauja posto menedžeris Motiejus Serapinas, sužeistas II pas. kare Italijoje ir po to ilgesnį laiką praleidęs ligoninėse. Jis kalba lietuviškai. Lietuviški balsai atsilepia ir iš įvairių nemažų baro šonų. Kiek čia kalbos, kiek čia lietuvių. Tai vis lietuvių angliakasių sūnūs, buv. liet. Šv. Petro ir Povilo parapijinės mokyklos auklėtiniai. Kadangi kun. A. Kezys baro bei jo kvapo labai vengia, ilgai čia nebuvo, bet per kelias viešnagės dienas miestelyje vis dėlto įsitikinom, kad dar dalies dabartinių Westvillės ir apylinkių gyventojų gyslose teka lietuvių kraujas, kad dar ne vienas jų prisimena ir lietuvių kalbą, kuri, netekus lietuvių klebono, tapo visai išguita iš buv. lietuvių bažnyčios, gal vienintelės auditorijos, iš kurios ji turėtų skambėti ir lyg lietuvis gaivinti tuos, kurių lūpose ji sparčiai rieda užmirštin.

Tad sugrįžę iš šios kelionės, nuoširdžiai apeliuojame į tuos, nuo kurių lietuviškųjų parapijų

Uldas Šlaitas

PRO ROZINĮ LIETŲ

Viską užmirštu tik laukinai,
idant vėliau,
po mirties
ir po būsto didžiojo stebuldo,
prisikėlimo iš mirusiųjų,
viską iš naujo lengvai ir ūmai prisiminčiau
O,
mano meilė!
Tu,
kuri niekad nesi man nė žodžio pasakiusi,
tačiau tu,
kuri puoliai žinai,
jog esi tikrai mano svajonių ir mano širdies karalienė,
taipgi tu pasirodysi man po mirties kitame pasaulyje
daug skaistesnėj šviesoje,
negu saulė pro rožinį lietų.
O kol kas laukinai turiu viską lengvai užmiršti,
nes mano svajonės mane iš tikrųjų per daug išvargina.

PAVASARIO MEILĖJE

Esu meilės kerėtojas.
Mūsų rudenio vėnų su meilės svajonių milteliais,
ir eilėraščių ima dainuoti pavasario meilę.
Panašiai kažkada Samėramis yra dainavusi
vieną kartą, kai Babilonas nebuvo griuvėsiuose.
Taigi vėnų mūsų su svajonių ir meilės pavasariais,
ir eilėraščių pradeda degti pavasario meilėje.

NETIKRAS DŽIAUGSMAS

Džiaugiuosi to,
kol tave matau.
Buvusio džiaugsmo prisiminimas yra
nedidelis džiaugsmas
Tai dar daugiau negu nedidelis džiaugsmas.
Tai greičiau liūdesys,
nes be tavęs mano džiaugsmas yra nepilnas.
Štai kodėl pusė menulio dainuoja liūdesį.

VISKAS PRAEINA

Viskas pračina ir negrįžta.
Ir gerai.
Daug ką prisimenu,
ir nieko man negaila.
Ir gyvenu dabar tik seno rožių sodo
ir chrizantemų užmiršimų meilėje.
Visi mane palieka ir užmiršta.
Ir aš visus palieku užmiršimui.
Ir ilks tik rožių ir svajonių meilę
ir mano meilės tolimas dvelkimas.

Tavo tamsios ir griuvančios garbanos,
tavo apvalūs balti pečiai
ir tavo meilė dulkė į dulkės
ir pelenai į pelenus.
Tik tavo veido skaisčius ir graudus siluetas
paliks mano meilėje.
O, mano meilė!

likimas dar bent kiek priklausio, ką nors daryti, kad Westvillės lietuviai savo statytoje bažnyčioje vėl turėtų lietuvių kleboną. O gal po 5 metų jau pavėluota, nes, mums besilankant, airiai lietuvių statytą bažnyčią drąsiai remontavo kaip savo. Įdomu, kas galėtų pasakyti, kokių būdu ji tapo vieto airių parapijos filijai?

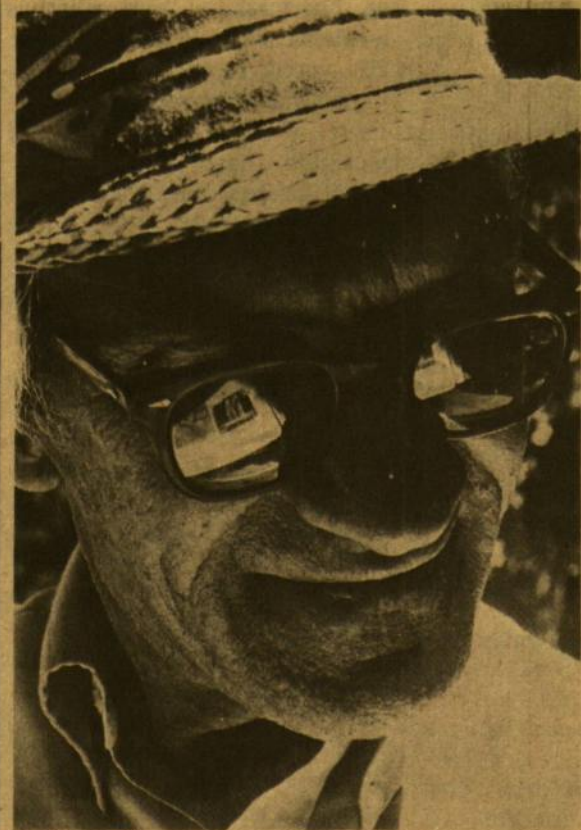
Lietuviškųjų studijų savaitė

(Atkelta iš 2 pusl.)

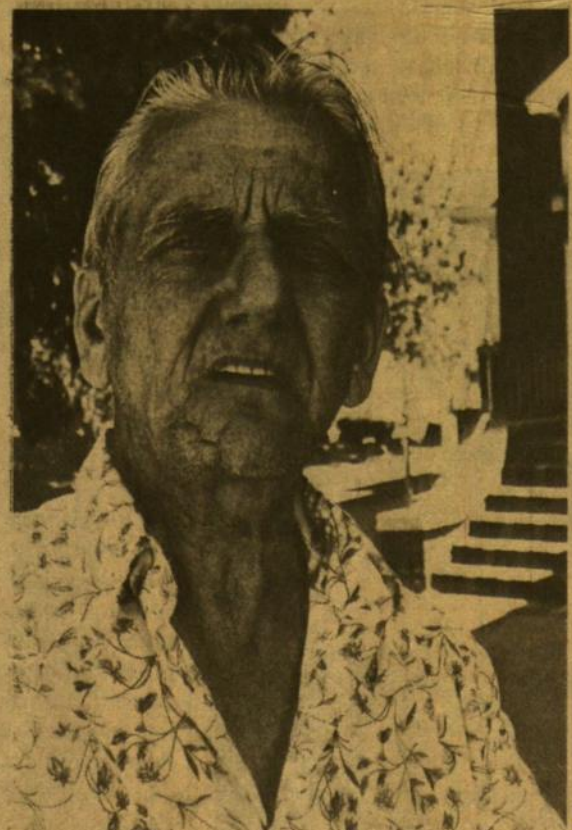
Ši kartą gal konstruktyvesni! Blandytė, pagiedodama dvi giesmes. negu seniau atrodė baigiamieji posėdžiai. Nors kai kurie dalyviai dėl įvairių priežasčių nesulaukė savaitės užbaigos, tačiau likusieji tiek šeštadienio popietę, kai buvo vertinamas šios savaitės darbas ir siūlomi projektai kitos vasaros susitikimui, tiek sekmadienį po pamaldų, kai buvo svarstomas dalyvių žodis pavergtai tėvynei, jie sprendimuose dalyvavo aktyviai.

Ateinančią Lietuviškųjų studijų savaitę buvo siūloma suruošti Šveicarijoje, Belgijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje. Didžiuma dalyvių pageidavo Belgijos, nors ir nebuvo žinoma, ar Belgijos Lietuvių B-nė sutiks priimti organizacinę atsakomybę. Nuo savęs Savaitės dalyviai išrinko komisiją iš Al. Grinienės, V. Natkevičiaus ir dr. J. Norkaičio, kurie Belgijos lietuviams suteiks reikalingą pagalbą.

ELI - J. Gr.

Kodėl toks liūdnas rūpintojėlis? — klausia paminklų kalėjas Charles Urbonas.

JAV kariuomenės karo veteranas Ciprijonas Daržininkas, sutiktas Westvillės gatvėje.

Prieš 70 metų mirusio lietuvių kapą Šv. Petro ir Povilo parapijos kapinėse Westvillėje dar ir mūsų dietomis puošia naujai įsmeigta Lietuvos trispalvė vėliavėlė.

Kalifornijos Žemaitkiemis

Kiekvieną kartą, kai pagalvoju, būnu labai patenkintas, tiesiog laimingas, kad prieš maždaug 50 metų, kaip studentas, pėsčias ekskursavau po Lietuvą. Ir kai dabar ateina kokios žinios iš prispaustos Lietuvos, tai jos man daug ryškiau byloja, nes žinau, kad pats ten ir ten esu lankęsis, matęs tuos miestelius, bažnyčias, pilialaknius, upes, ežerus, šnekėjusius su tų vietų gyventojais.

Graži, įvairi, įdomi, senos istorijos pilna ta mūsų tėvynė.

Bet anuomet labai nustebau, kai toli kur nors Aukštaitiuose, Dzūkų žemėje ar net už Vilniaus užėdavau kalmelį, pavadintą Žemaitkiemiu. Kodėl Žemaitkiemis taip toli nuo Žemaitijos?

Tokių Žemaitkiemų, jei kas juos tyrinėti, istorija būtų ilga. Juk jie tikriausiai atsirado, kai nuolatini kryžiuočių ir kardininkų puldinėjimo, nebeapkeliami, kai kurie žemaičiai traukėsi gilyn į Rytų Lietuvą ir ten ramiuose miškuose kūrė naujas sodybas. Jie jas pavadindavo senųjų savo sodybų vardais arba tiesiog Žemaitkiemiais.

O tų vokiečių anais laikais mūsų seneliams tikrai reikėjo saugotis. Vokiečiai prūsai ir latvių žemėse statė daugybę stiprių pilių, vienuolynų, bažnyčių, sandėlių. Visur reikėjo daug darbo rankų: kas dirbtų plytas, kas kirstų malkas plytomis išdegti, kas mūrėtų, kas laukuose plūstų. Dėl to kryžiuočiai per du šimtus metų kasmet žygiavo į Žemaitius ne tiek pasilėsti vaiko žvakėms, kiek prisiglaudyti jaunų, stiprių darbininkų.

Yra žinoma, kad į vergiją jie dažnai išvairdavo ištisas šeimas. Vyrai turėdavo dirbti, o jų žmonos, vaikai ar tėvai gyvendavo pusbadžiu aptvaroj. Jie pabėgę ar dirbsi tinginiaudamas — nukentės šeima. Visai taip, kaip nacių ar komunistų koncentracijos stovyklose. Tačiau dabar jau aišku, kodėl nuo tokios baltos vergijos pasienio žemaičiai prieš 700 metų bėgo ir tarp laisvųjų lietuvių iš naujo kūrėsi.

Bet ir šiais laikais ne vienam žemaičiui teko bėgti nuo rytinių pavergėjų ir žudytojų, bėgti kuo toliau, net per pusę pasaulio.

Po daugybės visokių karo bausmų, pavojų, vargų, jie prisiglaudė laisvose šalyse, dirbo, vargo, užaugino — išmokslino savo vaikus ir, jei pervargę neišmirė, tai ir šiandien dar ramiai tebegyvena.

Tarp daugelio kitų šaunių būdinių jau seniai Los Angelės pažiūrai Onutė ir Vac Mikuckius, abu tikrus žemaičius. Išlėdę savo vaikus į žmones, jie atsikėlė į Vistą. (Vista ispaniškai — gražus, platus reginys.) Čia jie įsirengė naujus, patogius namus, užsodino didžiulį sodą, užvedė bityną, priperino visokių paukščių ir ką tik dabar pastatė įspūdingą kryžių. Kai susirinko visa jų plati giminėlė ir didelis būrys Vistos lietuvių, prel. Jonas Kučingis (taip pat žemaitis) tą kryžių pašventino. Aš pats ten buvau, valgiau, gėriau, dainavau, tai skubu jums apie tą kryžių parašyti.

Jį suprojektavo ir padirbo gabus, kruopštus Los Angelės skulptorius Pranas Gasparonis. Kaip tas originalus kryžius atrodė, matote fotografijoje. Kryžiaus ornamentai padaryti iš trejų skirtingų medžių. Koplytėlės vienoje pusėje stovi šiluvos Dievo Motina, o antrojoje — šventoji Ona, šeiminkė Onos Mikuckienės globėja. Vi-

DAUMANTAS ČIBAS

sas darbas atliktas su meile ir pasigerėtina.

Kadangi kryžiai yra priskiriami prie smulkiosios architektūros, tai aš čia neiškenčiu ir skulptorių Praną Gasparonį vertai pavadinsiu architektu. Už tai prašau diplomuotų architektų neužsistinti nei ant manęs, nei ant to kryžiaus dirbėjo.

Reikėtų pastatyti daugiau panašių kryžių Kalifornijoje! Ir aš tikiu, kad jų tikrai netrukus bus daugiau, nes simpatiškas skulptorius Pranas Gasparonis atrodo toks tipiškasis kryžių meistras, tikras senųjų kryždirbių įsikūnijimas! Tai kaip jis gali atsisakyti nebedirbti dar bent keleto kitų kryžių? Statykime, puoškime tą krikščioniškai atsilikusią Ameriką.

Pro šalį ėjo vaisingoji šeiminkė Onutė.

— Tai mūsų nuolanki padėka Viešpačiui už gelbėjimą ir globą, — tarė ji man. — Dabar jau galime išsėsti ir džiaugtis, matydami, kaip mūsų vaikai gražiai tvarkosi.

(Mikuckių duktė Vida, mokytoja, Los Angelės mokyklų sistemoje dirba, kaip mokytojų koordinatorė. Ištekėjusi už elektronikos inž. Egidijaus Radveno, augina Gailutę ir Taurą. O Mikuckių sūnus Algimantas neseniai vedė Vaidilutę Butkytę, ir abu, kaip public accountants, sėkmingai dirba.)

— Ar matote tą mažytį kryželį koplytėlės viršuje? — klausė priėjęs Vacys.

— Matau, bet kodėl jis toks mažytis? Vos įžiūrėti galima. Juk meistras galėjo jį daug didesni išdrožti.

— Tokio reikėjo. Tai specialūs kryželiai. Dabar nėra laiko viską pasakoti, tai aš tik trumpai paaiškinsiu. Kai vokiečiai

per Žemaitiją galvatrukčiais traukėsi, mane pamatė ir griebė. Žmonos močiutė vos spėjo paduoti man savo rožančių sakymą: "Imk, Vaceli, turėk jį visada su savim. Sugrąžinsi, kai vėl susitiksim". Ir taip vokiečiai išvarė mane dirbti visokių darbų. Tuoju po to žmona pasikinkė arkli, įsodino į vežimą močiutę ir mažytę mūsų dukrelę Vidą ir išvažiavo tų vokiečių vytis. Tikėjosi sugraudinti vokiečius ir išvaduoti mane. Vjosai, vjosai ir niekuomet neprisivijo. Tik po septynių mėnesių, baisiai išvargintas, karui pasibaigus, aš iš tos vergijos išsilaisvinau ir, po Vokietiją klajodamas, iš sutiktų pažįstamų pirmą kartą sužinojau, jog ir mano šeima laimingai su mūsų arkluku pasiekė Vakarų. Vargais negalais žmoną susiradau ir tą rožančių močiutę sugrąžinau. Tvirtai tikiu, kad jų maldos ir tas rožančių mane gelbėjo nuo visokių pavojų, o kartais ir nuo tikros pražūties. Kai močiutė neseniai mirė, prašė to rožančiaus į karstą nedėti, o pasilaikyti atminimui. Tai dabar mes to rožančiaus kryželį įstatėm į kryžių, kad kasdien, kai tik pažvelgsim, jį matytumėm ir tą skaudžią praeitį atsimintumėm. Dėl to kryželiui ir visas kryžius dabar mums yra daug brangesnis ir šventesnis.

Kai vakare Mar Vista keliu grįžau namo, aukštai kalne šalia Mikuckių namų tarp pušų švitėjo tvirtas žemaitiškas kryžius. — visokios vilties simbolis.

Kai vakare Mar Vista keliu grįžau namo, aukštai kalne šalia Mikuckių namų tarp pušų švitėjo tvirtas žemaitiškas kryžius. — visokios vilties simbolis.

Kai vakare Mar Vista keliu grįžau namo, aukštai kalne šalia Mikuckių namų tarp pušų švitėjo tvirtas žemaitiškas kryžius. — visokios vilties simbolis.

Ir aš pagalvoju: — Ir vėl naujas Žemaitkiemis! Pats tolimiausias. Ir tik šis vienas yra tikrai laisvas Žemaitkiemis! Laisvas nuo baimės, nuo persekiojimų, kankinimų, Sibiro, nuo bado ir mirties šalčio. Kokia laimė gyventi, kur kryžiai nėra griaujami!

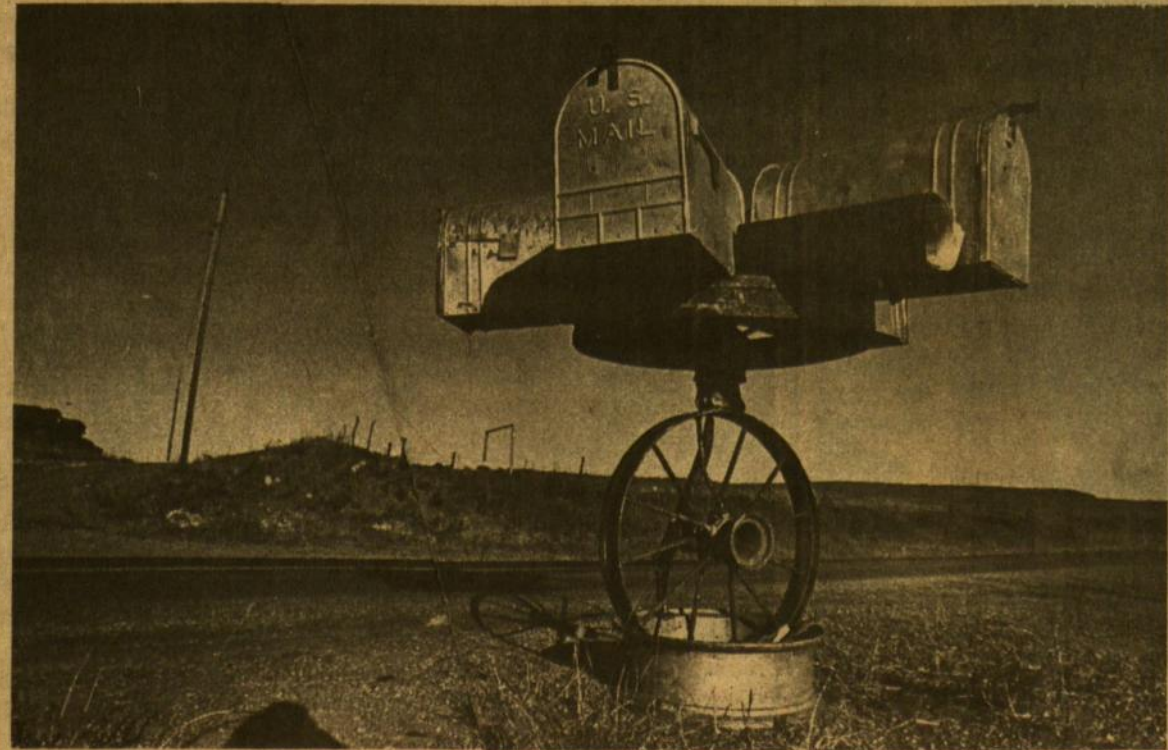
Laiškas redakcijai

Gerbiamas Redaktorau,

PLB seime buvo skaitytas Romo Kasparo referatas "Kultūrinė veikla ir ryšiai". Tas pats referatas buvo atspausdintas dienraščio rugpjūčio 12 d. Kultūriname priede. Romas Kasparas teigia, kad po II pasaulinio karo laisvojo pasaulio lietuvių tarpusavio ryšių puoselėjimo pradininku tenka laikyti PLB valdybos pirmininką dr. J. Sungailą, pirmininkavusį 1961-1963 metais, kuris atliko kelionę po Pietų Amerikos lietuvių kolonijas. Tėbūna leis-

ta suabejoti. Rašančiojo nuomone, tarpusavio ryšių pradžia reikėtų laikyti 1959 m. įvykdytą šiaurės Amerikos lietuvių krepšinio rinktinės išvyką į Pietų Ameriką. Tais metais lietuvių krepšinininkų atsilankymas Kolumbijoje, Argentinoje, Urugvajuje, Brazilijoje, Venecueloje ir Trinidade sulaukė labai plataus atgarsio ir labai teigiamo įvertinimo tenyksių lietuvių organizacijose. Nepamirškime lietuvių ir sportininkų bei sporto darbuotojų pastangų.

Petras Petrutis

Praktiška skulptūra Amerikos pakelėje.

Lietuviškasis kryžius Mikuckių sodyboje, Vistoje, Kalifornijoje. Stovi ir kairės ir dešinės: Ona Mikuckienė, kryžių padaręs skulpt. Pranas Gasparonis ir Vacys Mikuckis.

Kultūrinė kronika

Iš ateitininkų sendraugių stovyklos

Smuikininkas Izidorius Vasyliūnas, akompanuojant Vyteniu M. Vasyliūnui, atliko Johannes Brahms, Julius Gaidelio ir Edvardo H. Griego sonatas kamerinės muzikos koncerte Kennebunkporto lietuvių pranciškonų vasarvietėje š. m. rugpjūčio 13 d., atidarant ateitininkų sendraugių stovyklą.

Prof. dr. Vytautas Vardys rugpjūčio 14 d. stovykloje skaitė paskaitą tema — "Maskvos kova su Kronika".

Prof. dr. Kęstutis Skrupskelis rugpjūčio 15 d. nagrindėjo temą, pavadintą "Žydų klausimu". Šią opiją ir kontraversinę problemą prelegentas lietuvių filosofiniu požiūriu.

Juozas Laučka, rašytojas Algirdas Landsbergis ir Vlko veikėjas Stasys Lušys dalyvavo svarstybose — simpoziume tema "Žmogaus teisių gynėjų teismai ir mūsų uždaviniai jų akivaizdoje". Svarsty-

bos įvyko š. m. rugpjūčio 16 d. Rašytojas Jurgis Jankus rugpjūčio 17 d. skaitė paskaitą tema "Stasio Ylos ir Jurgio Matulaičio parašė", išryškindamas jų darbus ir reikšmę mūsų tautai.

Kęstutis Šeštokas, jaunas doktorantas, rugpjūčio 18 d. Kennebunkporto ateitininkų sendraugių stovykloje skaitė paskaitą tema "Žmogus gamtos perspektyvoje".

Koncertas ir literatūros vakaras įvyko rugpjūčio 19 d., ateitininkų sendraugių stovyklą Kennebunkporte, pranciškonų vasarvietėje, baigiant, Dainavo solistė Violeta Čižauskaitė-Balčiūnienė, sopranas iš Bostono. Akompanavo pianistas Saulius Cibas. Solistė atliko J. Gaizausko harmonizuotą liaudies dainą, G. Gudauskienės, G. Rossini ir Br. Budriūno kompozicijas. Be to, arijas iš G. Verdi "La Traviata" ir G. Puccini "Madame Butterfly" operų. Bisui padainavo Tallat-Kelpšos "Mano sielos šandien šventė".

Literatūrinėje vakaro daly savo kūrybą skaitė Pranas Naujokaitis, Jurgis Jankus ir Aleksandras Radžius.

Lietuvių rašytojų draugijos posėdis

Lietuvių rašytojų draugijos valdybos posėdis įvyko rugpjūčio 19 d. Kennebunkporte, Mainė. 1979 metais baigiantis šios valdybos trimėčiui, nutarta naujos valdybos rinkimus atlikti ateinančių metų pirmoje pusėje. Taip pat svarstyta naujų narių priėmimas ir premijos komisijos sudarymas. Į premijos komisiją 1978 m. knygoms vertinti nutarta kviešti Kalifornijoje gyvenančius rašytojus. Lietuvių rašytojų draugijos valdybą sudaro Leonardas Andriekus, pirm., Paulius Jurkus, vicepirm., Leonardas Žitkevičius, sekr., Jurgis Jankus, išd., Antanas Vaičiulaitis ir Algirdas Landsbergis, valdybos nariai.

Nuomonės ir pastabos

„Nuo seno žinomos tiesos“ ir atstovavimas Lietuvai

(„Bet šituo pralaimėjimu rašytojas praktiškai lietuviams įrodė nuo seno žinomą tiesą...“ „...gali simbolizuoti solidi kurymaus diplomato dama, kuri į tarptautines vakaro iškilmes atvyksta Lietuvai atstovauti su mini-sijonėliu.“)

Dr. J. Grinius, įpykęs ant snobų, ant "Ateities" leidyklos, kuri išleido I. Mero knygą "Striptizas, arba Paryžius — Roma — Paryžius", ir Chicago lietuvių teologų, kurie klaidina visuomenę (ant Lietuvių rašytojų draugijos jis mažiau pyksta, nes ji, jo nuomone, pirmą knygą paskyrusi daugiau politiniais motyvais), parašė ilgą knygos recenziją, atspausdintą trijuose š. m. gegužės mėnesio "Tėviškės Žiburių" numeriuose (nr. 20, 21, 22). Jei "Tėviškės Žiburiai" nebūtų viešas geriausių mūsų laikraščių, o recenzentas — mūsų literatūros istorikas, plačiai nagrinėjantis knygą ("Literatūra pagal mini-sijonėlio madą": "Striptizas", "Striptizo" idėja ir struktūra, Centrinis veikėjas — antiherojus, Pagrindinė struktūrinė schema, "Striptizo" alegorijų variacijos, Pakartojimų ir variacijų reikšmė, Apie "Striptizo" prasmę, Kancija, kryžius ir moteris), būtų galima krūptelti pečiai ir net galimai nusisypsoti. Po šitokios recenzijos to būtų per mažą.

Recenzija po įvado apie madas prasideda apstulbinančiomis insinuacijomis, kad "Meras kaip intelligentas vyras buvo nusivylęs savo romanu, kai perskaitė jį atspausdintą atskira knyga". Bet jis negalėjęs prisipažinti viešai, nes tai "būtų reikšė, kad Meras apgavęs savo skaitytojus Lietuvoje (1971 m. Ž. M.) ir apgauna Vakarųose "Striptizą" išleidusią "Ateities" leidyklą". Recenzentas insinuacijų keliu nueis dar toliau: jis apkaltins knygos autorį, kad jis parašęs visą ketvirtą knygą daugžodžiai, norėdamas pasiimti didesnę honorarą ("...maldų jūros verčia įtarti Merą vadinamuoju "blatui", nes jis paėmė honorarą už tą ketvirtą knygą [apie 70 ps.] balastą..." ["T. Ž." Nr. 21]).

Nemalonus įspūdis, sukeltas tokio recenzavimo, verčia viską sekti didėjančiu atidumu. Pasirodo, kad recenzentas yra priverstas skystis romano hermeneitiku (nesuprantamam, neaiškumui). "Hermetinė literatūra" minima visuose trijuose "Tėviškės Žiburių" numeriuose, "hermetinis siurrealistinis ir alegorinis vaizdavimas" (nr. 20) verčia recenzentą pripažinti nevisada suprantamus veiksmus ([Meras] "...sklandžiai pasakoja [savo alegorinių veiksmų] keistus, nevisada suprantamus veiksmus..." [nr. 21]).

Aptemsta recenzentui ir atrastos reikšmės ("Vėliau šios alegorijos reikšmė aptemsta". [nr. 21]) ir "kokie yra ryšiai tarp pokalbių objektų su smulkiais (knygoje "bariuko dešinėje gatvės pusėje" Ž. M.) merginomis (knygoje tik viena mergina Ž. M.), tarp antiherojaus spalvų ir galingų hierarchų - pranašų neaišku iki galo" (nr. 21). Nėgana to, "Striptize" yra tokių alegorinių klaidų, kurių neišaiškina nė variacijos" (nr. 22), ir recenzentas yra priverstas šaukti skaitytojų pagalbos, kad jie "pamėgintų atspėti" neužaugus alegoriją, nes ji "taip pat neatspėta pasiliekama... nors ją su variacijomis Meras kartoją šešis sykius" (nr. 22). Ir recenzentas išrašo puslapį knygos (tačiau išleidžia reikšmingą pra-

džią), užmiršdamas ar neatkreipdamas dėmesio, kad variantas skaitytojams atsidengti gali, tik jiems gerai žinant, kaipgi visą laiką anksčiau su tuo neužauga buvo.

Tiek neaiškumų netrukdo recenzentui nuspręsti (skyrelyje "Apie "Striptizo" prasmę"), kad romano pagrindinis veikėjas (pagal recenzentą Stepas, nors knygoje tik Etjenas-Etienne) "...paneigdamas visus savo principus... įvykdė dvasinį-moralinį "striptizą" arba apsinuoginimą, ir tai su paleistuvavjančių moterų pagalba... Jų kūnais džiaugiantis, visas pasaulis, Dievas ir idėjos jam nustojė reikšmės" (nr. 22). Tikrai prostitutės ir paleistuvavimai recenzijoje liejami kaip iš gausybės rago. Jau pirmame "Tėviškės Žiburių" numeryje iškeliami pagrindinio veikėjo "normalūs santykiai su moterimis ir su visuomene", nes "jis te patį tik paleistuvings seksualinius santykius", "nepažindamas nepaleistuvavjančių moterų", visa, pagal recenzentą, herojus, Pagrindinė struktūrinė schema, "Striptizo" alegorijų variacijos, Pakartojimų ir variacijų reikšmė, Apie "Striptizo" prasmę, Kancija, kryžius ir moteris), būtų galima krūptelti pečiai ir net galimai nusisypsoti. Po šitokios recenzijos to būtų per mažą.

Jei būtų galima patikėti recenzento aiškinimams, lietuvių literatūra turėtų pirmąjį kūrinių apie prostitutę, pirmąjį savo pornografinį romaną. Ir to nepastebėję katalikiška "Ateities" leidykla, vadinamieji Chicago lietuvių teologai, net lietuvių rašytojų draugija?

Ir čia gal reikėtų šypelti (ir gal net truktelti pečiai), jei recenzentas mums panašiu atkaklumu nepirštų žydo: "Šis Lietuvos žydo, elektrotechnikos inžinieriaus romanas..." "kadangi žydų tradicijoje skaičius 7 yra beveik šventas...", "...negalima I. Merui priekalštauti, nes jis yra ištikimas sūnus žydų tautos..." "...I. Meras yra žydas, kuris gražiai vartoja lietuvių kalbą...".

Recenzentas užbaigai ima kurti savo vaizdą (neišvengiamai moteris iš viešųjų namų, bevardės prostitutės...), pagal jį ne "tokį schemišką, kaip Mero alegorijos" — to, be abejo, neuždrausi, bet tai gėdingai neturi nieko bendro su recenzuojama knyga.

Tai, ką simbolizuoja šitokia recenzija, per tris laikraščio numerius spausdinta (parafrazuojant recenzento: [Mero] "Knygtis skaitytojų pagalbos, kad jie "pamėgintų atspėti" neužaugus alegoriją, nes ji "taip pat neatspėta pasiliekama... nors ją su variacijomis Meras kartoją šešis sykius" (nr. 22). Ir recenzentas išrašo puslapį knygos (tačiau išleidžia reikšmingą pra-

2. Mikšys

P. S. Ar nebūtų atsargiau (ir garbingiau?) nebandyti plačiai aiškinti to, kas per daug nesuprantama?